

WYBRANE ZAGADNIENIA Z ZAKRESU PRZYSPOSOBIENÍ KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH

Wykaz literatury:

1. HAAK Henryk
Przysposobienie: Komentarz
Toruń : TNOiK Dom Organizatora, 1996
2. HOLEWIŃSKA-ŁAPIŃSKA Elżbieta
Adopcje zagraniczne" w praktyce polskich sądów
Warszawa : Oficyna Naukowa, 1998

Akty prawne:

1. Europejska Konwencja o przysposobieniu dzieci, sporządzona w Strasburgu z dnia 24 kwietnia 1967 r., Dz. U. Nr 99, poz. 1157
2. Konwencja o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego sporządzona w Hadze dnia 29 maja 1993 r., Dz. U. Nr 39, poz. 448
3. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. Nr 120, poz. 526
4. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.

Piśmiennictwo:

1. Gawrońska-Baran Angela, Przysposobienie zagraniczne dziecka, Gazeta Prawna 2001, Nr 24
2. H. Ciepła w: Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Komentarz, LexisNexis, Wyd. 3 Warszawa 2006
3. Holewińska-Łapińska Elżbieta, „Adopcja zagraniczna” – projektowana zmiana prawa polskiego, Studia Iuridica XXI/1994
4. Holewińska-Łapińska Elżbieta, „Adopcja zagraniczna” w świetle Konwencji Praw Dziecka, Palestra 1991, Nr 3-4
5. Holewińska-Łapińska Elżbieta, Nowelizacja norm o przysposobieniu – adopcje zagraniczne, Monitor Prawniczy 1995, Nr 11
6. Mączyński Andrzej, Konwencja o Prawach Dziecka a polskie przepisy o przysposobieniu, Studia Iuridica XXI/1994
7. Zieliński Adam, Nowa konwencja haska w sprawie przysposobienia międzynarodowego, Państwo i Prawo 1993, z. 9
8. Zieliński Adam, Przysposobienie międzynarodowe, Studia Iuridica XXI/1994

Materiały szkoleniowe

Przez przysposobienie rozumie się nawiązany między przysposabiającym a przysposobionym stosunek prawnorodzinny podobny do stosunku między rodzicami a dzieckiem (art. 121 § 1). Między stronami tego stosunku powstają takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją między dzieckiem a jego naturalnymi rodzicami. Stosunek prawny

wynikający z przysposobienia jest jednak podobny, a nie taki sam jak stosunek między rodzicami a ich rodzonym dzieckiem m.in. dlatego, że w niektórych wypadkach przysposobienie może być rozwiązane. Poza tym przysposobienie nie jest jednolitą instytucją prawną; niekiedy może ono tworzyć stosunek prawnorodzinny tylko między samym przysposabiającym a dzieckiem, bez skutków dla innych członków rodziny (przysposobienie niepełne).

Podstawową funkcją przysposobienia jest zapewnienie dziecku pozbawionemu środowiska rodzinnego lub mającemu wprowadzić takie środowisko, ale o charakterze niepełnym (dziecko pozamałżeńskie, z małżeństwa rozbitego), normalnych warunków rozwoju. Przysposobienie jest pod tym względem instytucją optymalną, gdyż tylko ono może zapewnić dziecku warunki identyczne z tymi, jakie są w pełnej rodzinie naturalnej. Występujące obok przysposobienia instytucje prawne, mające analogiczne cele (rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka), nie tworzą takiego stosunku rodzicielskiego jak przysposobienie

Podobnie cel instytucji przysposobienia określają postanowienia Konwencji o prawach dziecka, przyjętej dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526), stanowiąc, że jest nim zapewnienie wychowania w rodzinie dzieciom, które zostały pozbawione swego środowiska rodzinnego lub które ze względu na ich dobro nie mogą pozostawać w takim środowisku. Dobro dziecka jest fundamentalną zasadą Konwencji. Wynika to wyraźnie z art. 3, według którego we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, należy kierować się dobrem dziecka jako wartością nadrzędną. Problematyki przysposobienia dotyczą art. 20 i 21 Konwencji, które określają cel i charakter przysposobienia, podstawowe zasady jego nawiązania, także w sytuacji przeniesienia dziecka do innego kraju.

Instytucja przysposobienia w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym została oparta na zasadach:

- 1) dobra dziecka,**
- 2) niemajątkowego charakteru przysposobienia,**
- 3) równego traktowania dzieci przysposobionych i dzieci z naturalnego stosunku rodzicielskiego (*adoptio naturam imitatur*),**
- 4) niekontraktowej formy powstania przysposobienia, a więc na mocy orzeczenia sądowego, a nie w drodze czynności prawnej,**
- 5) ograniczonej rozwiązywalności przysposobienia,**
- 6) tajemnicy przysposobienia,**
- 7) państwowego nadzoru nad przysposobieniem.**

Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyróżnia trzy rodzaje przysposobienia, a mianowicie:

- a) pełne (którego skutki w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zostały określone w art. 121- 123),**
- b) pełne nierozwiązywalne, zwane też całkowitym (jest ono swoistą odmianą przysposobienia pełnego i charakteryzuje się przede wszystkim nierozwiązywalnością - art. 125¹ § 1 k.r.o. i, w zasadzie, pełną tajemnicą - art. 48 ustawy z dnia 29 września 1986 r. - prawo o aktach stanu cywilnego, jedn. tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1688),**
- c) niepełne (którego skutki w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zostały określone w art. 124 § 1).**

Przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, mimo wyróżnionych trzech rodzajów przysposobienia, pozwalają wyodrębnić wspólne przesłanki, jakie muszą być spełnione do orzeczenia przysposobienia. Są nimi: **a) dobro przysposobianego dziecka, jako nadrzędny postulat, b) jego małoletniość.**

Dobro małoletniego jest decydującym kryterium, którym kieruje się sąd opiekuńczy przy wydawaniu orzeczenia o przysposobieniu. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 15 września 1951 r., C 715/51 (OSN 1953, poz. 37), zachowującym aktualność pod rządem obecnie obowiązującego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, zawarł w sprawie oceny dobra dziecka następujące wskazówki: „(...) *Ocenę, czy przysposobienie zgodne byłoby z dobrem dziecka, winna władza opiekuńcza przeprowadzić nie tylko z punktu widzenia sytuacji materialnej, jaką dziecku mógłby zapewnić przysposabiający w zestawieniu z sytuacją dotychczasową, lecz przy uwzględnieniu wszelkich nasuwających się w tej mierze kryteriów, w szczególności zagadnienia, czy wychowanie dotychczasowe, czy też ewentualne wychowanie dziecka przez przysposabiającego, mogłoby przygotować dziecko lepiej do pracy dla dobra społeczeństwa, odpowiednio do jego uzdolnień (art. 35 k.r., obecnie art. 96 k.r.o.), czy przeciwko przysposobieniu nie przemawiają silne więzy z zakresu uczuć rodzinnych wiążące dziecko z matką czy ojcem itp. (...)*”

Zasadę, że względy majątkowe nie mogą mieć decydującego znaczenia, podkreślił Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 30 września 1952 r. (C. 1513/52, OSN 1954, nr 1, poz. 5). Dlatego nie jest obojętny charakter stosunków wiążących małoletniego z rodzicami. Przysposobienie bowiem ma służyć przede wszystkim tym dzieciom, które są pozbawione normalnie funkcjonującego środowiska rodzinnego.

Sąd Najwyższy w swoim dotychczasowym orzecznictwie podkreślał, że dobro dziecka wymaga, aby przez przysposobienie powstała silna więź natury osobistej i uczuciowej, taka jaka normalnie istnieje między rodzicami a dziećmi, i by zapewniało ono godziwe warunki wychowania oraz utrzymania. Warunki te dotyczą zarówno sfery materialnej, jak i niematerialnej. W żadnym razie o przysposobieniu nie mogą decydować wyłącznie względy majątkowe, tak po stronie przysposobionego (zapewnienie mu większego dobrobytu, możliwości dziedziczenia), jak i po stronie przysposabiającego (np. zapewnienie siły roboczej do gospodarstwa; por. uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej SN z dnia 9 czerwca 1976 r., III CZP 46/75, OSNCP 1976, nr 9, poz. 184 i orz. z dnia 13 lutego 1980 r., III CRN 191/79, OSNCP 1980, nr 10, poz. 193).

Przesłanka małoletniości wynika z celu przysposobienia, jakim jest zapewnienie dziecku rodzinnych warunków wychowania i rozwoju. Przesłanka ta jest spełniona, jeżeli dziecko jest małoletnie w dniu złożenia wniosku o przysposobienie (art. 114 § 2). Natomiast postępowanie sądowe może zakończyć się orzeczeniem o przysposobieniu wydanym już po uzyskaniu przez przysposobionego pełnoletności.

Przysposobić można każde dziecko małoletnie. Kodeks rodzinny nie uzależnia przysposobienia od uprzedniego wychowywania dziecka albo jego utrzymywania przez przysposabiającego przez określony czas. Nie jest też ustawowo wyłączona dopuszczalność przysposobienia dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską obojga rodziców. Jednakże

sąd opiekuńczy powinien tę okoliczność wnikliwie ocenić, zwłaszcza w świetle postulatu dobra dziecka.

Stosunek pokrewieństwa łączący przysposabiającego i osobę, która ma być przysposobiona, nie tylko nie stanowi przeszkody do przysposobienia, ale często nawet je uzasadnia, np. przysposobienie wnuka przez dziadków, zwłaszcza gdy jego rodzice nie żyją.

Natomiast w literaturze nie ma zgodności co do dopuszczalności przysposobienia brata lub siostry. Zdecydowanie za niedopuszczalnością przysposobienia w takiej sytuacji wypowiedzieli się: A. Stelmachowski, B. Walaszek; H. Haak. Ich zdaniem takie przysposobienie nie dałoby się pogodzić z istotą stosunków między rodzeństwem, które są pojęciowo całkowicie odmienne od stosunku rodziców i dzieci. Odmienny pogląd wyraził J. Ignatowicz przyjmując, że ważne względy społeczne mogą w określonych okolicznościach przemawiać za przysposobieniem brata lub siostry. Przede wszystkim w sytuacji, gdy dziecko starszych rodziców zostaje osierocone, ale ma znacznie starszego brata (siostrę), przysposobienie wtedy - ze społecznego punktu widzenia - jest pożądane. Pogląd ten zasługuje na aprobatę..

Zakazu przysposobienia rodzeństwa nie zawierają też postanowienia Konwencji o prawach dziecka, potwierdzając rangę rodziny i środowiska rodzinnego w realizacji prawa dziecka do życia w rodzinie (por. art. 20 i 21 Konwencji przytoczone w uwadze 1 do art. 114²).

Nie jest dopuszczalne przysposobienie dziecka przez jego ojca, w sytuacji gdy ojcostwo zostało ustalone w sposób prawem przewidziany. Takie przysposobienie bowiem nie polepszyłoby w niczym - wobec zasady równouprawnienia wszystkich dzieci - sytuacji dziecka (tak SN w orz. z dnia 30 marca 1962 r., CR 124/62, OSNCP 1963, nr 2, poz. 47). Do spornych natomiast należy zagadnienie, czy mężczyzna może przysposobić swoje dziecko, jeżeli jego ojcostwo nie zostało ustalone. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 17 listopada 1969 r., II CR 465/69 (OSP i KA 1971, poz. 117) wypowiedział się za dopuszczalnością przysposobienia w takiej sytuacji. Orzeczenie to budzi wątpliwości i bardziej uzasadniony wydaje się pogląd, że przysposobienie nie powinno zastępować instytucji ustalenia ojcostwa. Dlatego przyjęć należy, że nie jest dopuszczalne przysposobienie wtedy, gdy mężczyzna, który wystąpił z wnioskiem o przysposobienie, sam oświadcza, że poczuwa się do ojcostwa, a chce dziecko przysposobić zamiast je uznać. W takim wypadku należałoby się zgodzić na przysposobienie tylko wówczas, gdyby na przeszkodzie uznaniu stało prawnie ustalone ojcostwo innego mężczyzny.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie przewiduje możliwości przysposobienia dziecka już przysposobionego przez inną osobę - poza przysposobieniem wspólnym przez małżonków (art. 66 k.r., obecnie - art. 115 § 1 k.r.o.). Sam fakt wydania drugiego orzeczenia o przysposobieniu (przez inne osoby) nie powoduje rozwiązania pierwszego przysposobienia (por. orz. SN z dnia 30 marca 1962 r.).

Dopuszczalne jest przysposobienie dziecka przez opiekuna (opiekunów), gdyż założeniem tzw. rodzin preadopcyjnych, których małżonkowie są z reguły opiekunami dziecka, jest to, że zostanie ono w przyszłości przez nich adoptowane.

W razie śmierci przysposabiającego przysposobienie nie stanowi przeszkody do ponownego przysposobienia dziecka przez inną osobę (tak SN w uchwale składu 7 sędziów z

dnia 17 marca 1969 r., III CZP 126/68, OSNCP 1969, nr 12, poz. 209). W motywach Sąd Najwyższy stwierdził, że śmierć przysposabiającego powoduje takie same skutki jak śmierć jednego z rodziców - wygasają stosunki osobiste (ustaje władza rodzicielska zmarłego) i jest możliwe ponowne przysposobienie. Wprawdzie wskutek śmierci przysposabiającego niemożliwe jest rozwiązanie przysposobienia w drodze orzeczenia sądowego, jednakże ustają przesłanki zakazu wynikającego z art. 115 § 1 k.r.o. przysposobienia przez inną jeszcze osobę. Podzielić należy pogląd A. Stelmachowskiego że w takiej sytuacji, gdy po śmierci przysposabiającego dziecko wraca do rodziców naturalnych, możliwe jest przysposobienie własnego dziecka. Ponieważ nie wchodzi w rachubę rozwiązanie przysposobienia, przeto rodzice nie mają żadnego innego środka prawnego, który by im pozwolił na odzyskanie praw rodzicielskich. Odmiennego zdania jest B. Walaszek.

W sytuacji, gdy istnieje inna niż przysposobienie droga uregulowania sytuacji prawnej dziecka w rodzinie założonej przez jego matkę z naturalnym ojcem tego dziecka, orzeczenie przysposobienia nie powinno nastąpić jako sprzeczne z dobrem małoletniego. W jego interesie bowiem leży takie uregulowanie jego sytuacji prawnej w rodzinie, które dawałoby mu nie tylko najwięcej praw, ale również było zgodne z rzeczywistością i oszczędziło w okresie dorastania kłopotów i przykrości mogących wiązać się z faktem dowiedzenia się, iż zostało przez swojego ojca jedynie przysposobione (orz. SN z dnia 29 marca 1979 r., III CRN 39/79, OSNPG 1979, nr 12, poz. 62).

Przepis art..114¹ ustanawia przesłanki odnoszące się do osoby przysposabiającego, jakimi są:

- a) pełna zdolność do czynności prawnych,**
- b) posiadanie odpowiednich kwalifikacji,**
- c) odpowiednia różnica wieku między przysposabiającym a przysposobionym.**

Wymaganie posiadania przez przysposabiającego pełnej zdolności do czynności prawnych wynika z tego, że stanowi ona przesłankę sprawowania władzy rodzicielskiej (art. 94). Niemożność jej sprawowania, jak też niemożność sprawowania funkcji opiekuna (art. 155 § 2) musi wyłączać z kręgu osób mogących przysposobić małoletniego osoby nie mające pełnej zdolności do czynności prawnych. Należy przyjąć, że na równi z osobami nie mającymi pełnej zdolności do czynności prawnych nie mogą przysposabiać osoby pozbawione władzy rodzicielskiej (art. 111 § 1).

Sprawdzenie przez sąd opiekuńczy kwalifikacji osobistych przysposabiającego, a więc jego poziomu umysłowego, moralnego, wyrobienia obywatelskiego, zdolności wychowawczych jest bardzo ważnym elementem w postępowaniu o przysposobienie. Ogólnie można powiedzieć, że są to cechy dające gwarancje należytego troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowania go do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień. Podkreślił to dobitnie Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 9 czerwca 1976 r., III CZP 46/75 (OSNCP 1976, poz. 184).

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie przewiduje sztywnych norm i nie określa różnicy wieku konkretną liczbą lat. Nie oznacza to jednak dowolności w tym względzie, obowiązują bowiem pewne kryteria, pozwalające na określenie różnicy wieku, jaka powinna być zachowana. Wydaje się, że powinna to być taka różnica, jaka normalnie zachodzi między rodzicami a dziećmi; jeżeli bowiem przysposobienie ma za zadanie stworzenie małoletniemu rodziny zastępczej, to powinno ono nastąpić w warunkach najbardziej zbliżonych do tych, jakie istnieją w rodzinach naturalnych. Nie można więc dopuścić do przysposobienia w takich warunkach, w których w przyszłości między przysposabiającym a przysposobionym mogłaby

powstać więc uczuciowa nie odpowiadająca stosunkom rodziców i dzieci (np. przysposobienie dziewczynki przez mężczyznę starszego zaledwie o kilka lat).

W literaturze przyjmuje się, że odpowiednia różnica wieku to minimum 15 lat. Nie jest to jednak różnica bezwzględnie obowiązująca. Zapatrywaniu takiemu dał wyraz Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 22 czerwca 1972 r., III CRN 133/72 (OSP i KA 1973, poz. 123), stwierdzając, że w sytuacji, gdy przysposabiający ma 27 lat i jest mężem matki dziecka przysposobianego, gdy je wychowuje, a dobro dziecka przemawia za przysposobieniem, to różnica 13 lat nie może stanowić przeszkody do przysposobienia.

ADOPCJA ZAGRANICZNA

Do dnia 19 października 1995 r., tj. do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 26 maja 1995 r. o zmianie ustawy kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 83, poz. 417), polskie prawo nie regulowało adopcji zagranicznej, tj. przysposobienia dzieci polskich przez cudzoziemców lub przez obywateli polskich zamieszkałych za granicą. Powodowało to, że ocena dopuszczalności orzeczenia przysposobienia zagranicznego była dokonywana na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów, zwłaszcza art. 114 § 1 dopuszczającego przysposobienie tylko dla dobra dziecka. Problematykę tę normowała natomiast Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, a ratyfikowana przez Polskę i obowiązująca w naszym kraju od dnia 7 lipca 1991 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526). Przysposobienia dotyczą bezpośrednio art. 20 i 21 Konwencji, według których:

„Artykuł 20. 1. Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa.

2. Państwa-Strony zgodnie ze swym prawem wewnętrznym zapewniają takiemu dziecku opiekę zastępczą.

3. Tego rodzaju opieka może obejmować, między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej, Kafala w prawie islamskim, adopcję lub - gdy jest to niezbędne - umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do opieki nad dziećmi. Przy wyborze odpowiednich rozwiązań należy w sposób właściwy uwzględnić wskazania w zachowaniu ciągłości w wychowaniu dziecka oraz jego tożsamości etnicznej, religijnej, kulturowej i językowej.

Artykuł 21. Państwa-Strony uznające system adopcji zapewnią, aby dobro dziecka było celem najwyższym, i będą:

a) czuwać, aby adopcja dziecka odbywała się tylko z upoważnienia kompetentnych władz, które będą decydować - zgodnie z obowiązującym prawem i postępowaniem oraz na podstawie wszelkich stosownych i wiarygodnych informacji - o tym, że adopcja jest dopuszczalna ze względu na sytuację dziecka w odniesieniu do rodziców, krewnych i opiekunów prawnych, oraz - w przypadku gdy jest to wymagane - aby osoby zainteresowane świadomie wyraziły zgodę na adopcję po przeprowadzeniu z nimi niezbędnych konsultacji;

b) traktować adopcję związaną z przeniesieniem dziecka do innego kraju jako zastępczy środek opieki nad dzieckiem, jeżeli nie może być ono umieszczone w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej albo nie można mu zapewnić w żaden inny odpowiedni sposób opieki w kraju jego pochodzenia;

c) dbać o to, aby dziecko adoptowane do innego kraju miało zabezpieczenie gwarancyjne i poziom życia odpowiednie do tych, które byłyby zapewnione w przypadku adopcji krajowej;

d) podejmować wszelkie właściwe kroki dla zapewnienia, aby w przypadku adopcji do innego kraju osoby w niej zaangażowane nie uzyskały z tego powodu nie stosownych korzyści finansowych;

e) sprzyjać osiągnięciu celów niniejszego artykułu, tam gdzie jest to stosowne, przez zawieranie dwustronnych lub wielostronnych porozumień lub umów, a także dążyć w ich ramach do zapewnienia, aby umieszczenie dziecka w innym kraju odbywało się za pośrednictwem kompetentnych władz lub organów”.

Z unormowań międzynarodowych dotyczących przysposobienia należy wymienić Konwencję haską z dnia 29 maja 1993 r., ratyfikowaną przez Polskę, która weszła w życie w stosunku do Polski dnia 1 października 1995 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 39 poz. 448).

Z aktów prawnych Rady Europy Polska przystąpiła do Europejskiej Konwencji o przysposobieniu dzieci sporządzonej w Strasburgu dnia 24 kwietnia 1967 r., zmierzającej do przyjęcia przede wszystkim przez państwa członkowskie Rady Europy wspólnych założeń i praktyki w sprawach o przysposobienie. Konwencja ta weszła w życie w stosunku do Polski dnia 22 września 1996 r. (ogłoszona w Dz. U. z 1999 r. Nr 99, poz. 1157).

Z przystąpieniem Polski do Konwencji o prawach dziecka oraz do powołanych Konwencji łączą się ponadto dotyczące przysposobienia zmiany w prawie karnym. Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 88, poz. 553), wśród przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu przewiduje nową postać przestępstwa „*nielegalnego organizowania adopcji*”, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Według art. 253 § 2 k.k. karze tej podlega ten, „*kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy*”.

Polskie prawo w dacie ratyfikowania tej Konwencji nie określało stosunku norm konwencyjnych do prawa wewnętrznego. Obecnie czyni to art. 91 Konstytucji RP

Za bezpośrednim charakterem art. 21 Konwencji wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 12 czerwca 1992 r., II CZP 48/92 (OSNCP 1992, nr 10, poz. 179), stwierdzając, że: „*1. Przysposobienie dziecka polskiego, związane z przeniesieniem do innego kraju, może nastąpić, jeżeli nie ma możliwości umieszczenia go na równorzędnych warunkach w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej na terenie Polski*

Obowiązek uregulowania przysposobienia zagranicznego w sposób określony w Konwencji wypełnia art. 114², który jednoznacznie rozwiązuje problem dopuszczalności orzekania przysposobienia zagranicznego.

Decydujące znaczenie dla zastosowania art. 114² § 1 ma zmiana miejsca zamieszkania dziecka w rozumieniu art. 26 i 27 k.c., a nie zmiana miejsca pobytu. Rozwiązanie to zapobiega próbom obchodzenia przez osoby zamieszkałe w Polsce zasady pierwszeństwa

adopcji krajowych w drodze tworzenia faktów dokonanych, tj. wcześniejszego powierzenia dziecka przez rodziców osobom zamieszkałym za granicą. Znaczy to, że art. 114² § 1 będzie miał zastosowanie także w sytuacji, gdy z wnioskiem o przysposobienie występują osoby zamieszkałe za granicą, gdzie też stale przebywa dziecko, a jego rodzice, którym przysługuje władza rodzicielska, zamieszkują w Polsce. Nie będzie natomiast miał zastosowania wówczas, gdy opiekunem dziecka przebywającego za granicą będzie ustanowiona osoba mająca miejsce zamieszkania za granicą (art. 27 k.c.) i opiekun lub inna osoba zamieszkująca za granicą wystąpi o przysposobienie.

Art. 114² § 1 wprowadza zasadę pierwszeństwa adopcji krajowych przed zagranicznymi, z pewnymi odstępstwami przewidzianymi w § 2. Mianowicie, zasada ta nie ma zastosowania, jeżeli przysposabiający:

- a) jest krewnym lub powinowatym dziecka przysposabianego,
- b) już wcześniej przysposobił brata lub siostrę tego dziecka.

Tak więc ograniczenie dotyczące przysposobień zagranicznych nie odnosi się do adopcji wewnątrzrodziny (między krewnymi albo powinowatymi), a także prowadzących do połączenia rodzeństwa. Tym samym ustawodawca respektuje prawo dziecka do utrzymywania więzi rodzinnych, o jakim mowa w art. 5 i 8 Konwencji. Przy tego rodzaju adopcjach zatem sąd ma obowiązek orzekania przysposobienia tak, jak gdyby wnioskodawca zamieszkiwał na terytorium Polski. Oznacza to, że o orzeczeniu przysposobienia będzie decydować dobro dziecka.

Kwalifikowanie dzieci do przysposobienia zagranicznego jest uregulowane w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o Pomocy Społecznej (Dz.U. nr 64, poz.593).

Zakwalifikowanie dziecka do adopcji zagranicznej może nastąpić dopiero po wyczerpaniu w Polsce możliwości wyszukania dla niego rodziny, zgodnie z trybem postępowania określonym w rozporządzeniu.

W pierwszej kolejności rodzin polskich odpowiednich dla dziecka poszukuje ten ośrodek adopcyjno-opiekuńczy, do którego dziecko zostało zgłoszone. Jeżeli przez 1 miesiąc poszukiwania nie przyniosą rezultatu - dziecko powinno być zakwalifikowane do przysposobienia związanego ze zmianą dotychczasowego miejsca zamieszkania dziecka w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie.

Przed zakwalifikowaniem dziecka do adopcji zagranicznej nie mogą być ujawnione jego dane potencjalnym wnioskodawcom w sprawie o przysposobienie. Nie wolno też umożliwiać takim kandydatom kontaktu z dzieckiem.

Zgodnie z zasadą pierwszeństwa adopcji krajowej przed zagraniczną w pierwszej kolejności poszukuje się polskich rodzin adopcyjnych. Poszukiwań dokonuje ten ośrodek adopcyjno-opiekuńczy, do którego zostało zgłoszone dziecko. Jeżeli w ciągu 1 miesiąca poszukiwania nie przyniosą rezultatu, to informacje o dziecku przekazuje się do upoważnionych ośrodków. Dopiero po bezskutecznym poszukiwaniu może nastąpić adopcja zagraniczna.

Zgoda rodziców na przysposobienie ich dziecka przez osoby zamieszkałe za granicą będzie uwzględniona tylko wówczas, gdy zostaną spełnione wszystkie przesłanki orzeczenia przysposobienia zagranicznego w rozumieniu art. 114².

Stosownie do art. 22 § 1 p.p.m. przysposobienie podlega prawu ojczystemu przysposabiającego (§ 1). Jednakże przysposobienie nie może nastąpić bez zachowania

przepisów prawa ojczystego osoby, która ma być przysposobiona, o ile dotyczą one zgody tej osoby, zgody jej przedstawiciela ustawowego oraz zezwolenia właściwego organu państwowego, a także ograniczeń przysposobienia z powodu zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania na miejsce zamieszkania w innym państwie. Konieczne zatem jest ustalenie treści tego prawa.

Ratio legis przysposobienia wspólnego przez małżonków wypływa z jego rodzinnego charakteru i celu, jakim jest zapewnienie dziecku środowiska odpowiadającego rodzinie naturalnej. Nie oznacza to jednak, by przysposobienie wspólne tworzyło jednolity stosunek prawny, stanowiący nierozdzielalną całość. Wyjaśnił to Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 2 marca 1955 r., 2 Cr 1749/54 (OSN 1956, poz. 36): „(...) *wspólne przysposobienie dopuszczone wyjątkowo przez przepis art. 66 § 1 k.r. (obecnie art. 115 § 1 k.r.o.) rodzi stosunek przysposobienia między przysposobionym a każdym z przysposabiających małżonków. Powstają tu dwa stosunki, które nie są ze sobą w tym stopniu związane, aby jeden z nich nie mógł istnieć bez drugiego*”. W konsekwencji więc możliwe jest przysposobienie tylko przez jedno z małżonków, jak również rozwiązanie przysposobienia wspólnego w stosunku tylko do jednego z małżonków. Stanowisko to zostało podtrzymane w orzecznictwie pod rządem kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (por. orz. SN z dnia 8 sierpnia 1967 r. I CR 120/67, OSNCP 1968, poz. 210).

Zgodnie z § 2 art. 115 przez przysposobienie wspólne należy rozumieć nie tylko przysposobienie jednoczesne, lecz także przysposobienie przez jedno z małżonków dziecka przysposobionego już uprzednio przez drugie z małżonków. Jest to ustawodawcze usankcjonowanie praktyki, jaka ukształtowała się jeszcze pod rządem poprzednio obowiązującego prawa (por. orz. SN z dnia 15 października 1954 r., 1 Cr 1189/54, PiP 1955, nr 4-5).

Sens unormowania zawartego w art. 115 § 1 sprowadza się do tezy, że niedopuszczalne jest wspólne przysposobienie przez jakiegokolwiek inne - poza małżonkami - osoby, np. rodzeństwo, przez dwie osoby tej samej płci ani przez osoby pozostające w konkubinacie (orz. SN z dnia 30 marca 1962 r., 3 CR 124/62, OSNCP 1963, poz. 47). Dopuszczalne jest natomiast przysposobienie dziecka jednej z osób pozostających w konkubinacie przez drugiego z konkubentów. Jednakże, jak to wyjaśnił Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 25 października 1983 r., III CRN 234/83 (OSNCP 1984, poz. 135) zgoda matki (ojca) na takie przysposobienie wymaga z jej strony świadomości, że wskutek tego przysposobienia utraci władzę rodzicielską nad dzieckiem. Kodeks rodzinny dopuszcza przysposobienie dziecka przez jedną osobę, nawet wówczas, gdy pozostaje ona w związku małżeńskim. Jednakże koniecznym warunkiem dopuszczalności takiego przysposobienia jest zgoda drugiego z małżonków (nie przysposabiającego wspólnie dziecka). *Ratio legis* takiego uregulowania wypływa z należyście pojętego dobra dziecka.

Art. 117 § 1 przesądza kwestię legitymacji do żądania przysposobienia. Żądanie to stanowi osobiste uprawnienie przysposabiającego i ma charakter materialnoprawny. Nie jest więc tożsame z wnioskiem o wszczęcie postępowania przewidzianego w art. 585 § 1 k.p.c., według którego postępowanie o przysposobienie wszczynają się na wniosek przysposabiającego. Oznacza to, że z wnioskiem takim nie może wystąpić inna osoba z kręgu osób zainteresowanych wszczęciem sprawy o przysposobienie i uzyskaniem pozytywnego orzeczenia (osoba, która ma być przysposobiona, jej rodzice).

Wniosek o przysposobienie może złożyć także prokurator (art. 7 k.p.c.). Nie mógłby on jednak uzyskać orzeczenia o przysposobieniu wbrew woli przysposabiającego bądź innych osób, których zgoda jest potrzebna. W takiej sytuacji wniosek podlegałby oddaleniu nie z braku legitymacji do wszczęcia postępowania, lecz z braku przesłanki materialnoprawnej w postaci zgody rodziców przysposabianego (art. 119 § 1 k.r.o.) bądź jego samego, jeżeli ukończył lat 13 (art. 118 § 1 k.r.o.).

Jak wynika z art. 585 § 1 k.p.c. postępowanie w sprawach o przysposobienie oparte jest na zasadach szczególnych, stanowiących wyjątek od zasad postępowania przed sądem opiekuńczym. Przede wszystkim postępowanie to wszczyna się na wniosek, a nie z urzędu. Przeprowadzenie rozprawy jest obligatoryjne, a uczestnikami postępowania są: przysposabiający, rodzice dziecka (art. 119 k.r.o.), jego opiekun (art. 120 k.r.o.), małżonek przysposabiającego (art. 116 k.r.o.) oraz dziecko (art. 118 § 1 i 2 k.r.o.) - por. art. 586 § 1 i 2 k.p.c. Wprawdzie ostatnio powołany przepis ogranicza krąg uczestników postępowania do wymienionych osób, jednakże w doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że nie stanowi on przeszkody w wezwaniu do udziału w tej sprawie innych jeszcze osób zainteresowanych w rozumieniu art. 510 k.p.c. (uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 26 sierpnia 1955 r., I CO 26/55, OSN 1956, poz. 5). Sąd opiekuńczy w sprawie o przysposobienie może - jeżeli uzna to za potrzebne - w okolicznościach konkretnej sprawy rozszerzyć, poprzez zastosowanie art. 576 k.p.c., krąg zainteresowanych. Może także wysłuchać małoletniego w warunkach określonych w art. 576 § 2 k.p.c. Rodzice, którzy wyrazili zgodę na przysposobienie ich dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającej (art. 119¹ k.r.o.), nie mogą być uczestnikami postępowania o przysposobienie. Art. 586 § 3 k.p.c. trwale wyłącza możliwość uczestnictwa przez tychże rodziców w omawianym postępowaniu, co wiąże się z unormowaniem w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym instytucji przysposobienia pełnego nierozwiązywalnego.

Orzeczenie o przysposobieniu ma charakter konstytutywny, nie stwierdza bowiem istniejącego stanu rzeczy, lecz - z prawnego punktu widzenia - tworzy stosunek przysposobienia, który powstaje z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o przysposobieniu. Zgodnie z art. 588 k.p.c. postanowienie orzekające przysposobienie staje się skuteczne po jego uprawomocnieniu się. Jednakże zakres jego prawomocności jest odmienny od zakresu prawomocności innych jego orzeczeń. Ogólnie rzecz biorąc, sąd opiekuńczy może zmienić swoje postanowienia, nawet prawomocne, jeśli tego wymaga dobro osoby, której postępowanie dotyczy. Jeżeli chodzi o przysposobienie, ustawa wprowadza zasadę odmienną, a mianowicie orzeczenie orzekające przysposobienie nie może być przez sąd opiekuńczy ani zmienione, ani uchylone (art. 588 k.p.c.). Nie stosuje się również zasady, że postanowienia sądu opiekuńczego są natychmiast wykonalne (art. 578 k.p.c.).

Art. 117 § 2 wprowadza zasadę niedopuszczalności orzeczenia przysposobienia po śmierci przysposabiającego lub osoby, która miała być przysposobiona. W razie śmierci jednej z tych osób, i to niezależnie od tego, czy nastąpiła ona przed wszczęciem postępowania, czy po jego wszczęciu, sąd opiekuńczy umarza postępowanie. Tak też postąpi sąd drugiej instancji, uchylając jednocześnie zaskarżone orzeczenie. Prysposobienie nie może być orzeczone po śmierci przysposabiającego, chociażby przed śmiercią wyraził on przed sądem opiekuńczym zgodę na przysposobienie (orz. SN z dnia 30 września 1952 r., C 1513/52, OSN 1954, nr 1, poz. 5).

Od tej zasady do wejścia w życie noweli z dnia 26 maja 1995 r. nie było żadnych wyjątków. Natomiast w stanie prawnym obowiązującym od jej wejścia w życie, tj. od dnia 20

października 1995 r., wymieniona zasada doznaje wyjątku w wypadku łącznego spełnienia się przesłanek przewidzianych w art. 117 § 3 są nimi:

- a) wystąpienie z żądaniem przysposobienia przez oboje małżonków, gdy jedno z nich zmarło po wszczęciu postępowania, a drugie żądanie podtrzymuje;
- b) pozostawanie przez przysposobiane dziecko przez dłuższy czas przed wszczęciem postępowania o przysposobienie pod pieczę wnioskodawców lub tylko zmarłego wnioskodawcy i między stronami powstała taka więź, jak między rodzicami a dziećmi.

Art. 118 § 3 przewiduje wyjątki od zasady wymagania zgody przysposobianego, który ukończył 13 lat (art. 118 § 1) i obowiązku wysłuchania go, jeżeli nie ukończył 13 lat (art. 118 § 2).

Koniecznymi przesłankami zastosowania wyjątkowej normy zawartej w art. 118 § 3 są:

1/ niemożność wyrażenia zgody przez przysposobianego;

2/ przeświadczenie przysposobianego, że jest dzieckiem przysposabiającego, gdy nadto żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przysposobianego. Niemożność wyrażenia zgody może wynikać np. z niedorozwoju umysłowego, zaburzeń psychicznych, oczywiście takich, które nie dały podstawy do całkowitego ubezwłasnowolnienia przysposobianego. Wówczas bowiem jego zgoda nie jest potrzebna. Ocena, czy niemożność taka zachodzi, należy do sądu opiekuńczego i powinna być dokonana przed zażądaniem zgody.

Zgoda rodziców na przysposobienie nie jest wymagana, gdy: a) zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej w rozumieniu art. 111; b) są nieznani albo gdy porozumienie się z nimi napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody. W razie zaistnienia którejkolwiek z tych przesłanek potrzeba zgody odpada. Nie jest też potrzebna zgoda ojca, jeżeli jego ojcostwo zostało ustalone przez sąd, ale władza rodzicielska nie została mu przyznana.

Stosownie do art. 119 § 2, sąd opiekuńczy może - ze względu na szczególne okoliczności - orzec przysposobienie mimo braku zgody takich rodziców, jeżeli odmowa zgody na przysposobienie jest oczywiście sprzeczna z dobrem dziecka. Wprowadzenie tego przepisu poszerza gwarancje orzekania przysposobienia zgodnie z dobrem dziecka.

Według § 1 tego przepisu rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wyrazić zgodę na przysposobienie swego dziecka w przyszłości, bez wskazania osoby przysposabiającego. Sens tego przepisu jest dwojaki. Chodzi bowiem o to, by: 1) umożliwić wczesne wyjaśnienie sytuacji dziecka, tak by nie było wątpliwości, że będzie można je oddać w przyszłości rodzinie, która zechce je przysposobić i 2) uniknąć bezpośredniego kontaktu przysposabiającego i przysposobionego z jego rodzicami, gdyż kontakt taki mógłby dać niepożądane rezultaty.

Najogólniej można powiedzieć, że zgoda blankietowa prowadzi do tego, iż rodzice nie będą znali dalszego losu ich dziecka i tym samym wszelki ich kontakt z nim zostanie zerwany.

Zgoda blankietowa jest odwoławalna, ale w ograniczonym czasie. Może bowiem to nastąpić tylko przed sądem opiekuńczym i przed wszczęciem postępowania o przysposobienie. Nie oznacza to jednak, by sprzeciw rodziców, którzy - po wyrażeniu takiej

zgody - dowiedzieli się o wszczęciu postępowania o przysposobienie ich dziecka, był pozbawiony jakiegokolwiek znaczenia. Wprawdzie sprzeciwu tego nie można by traktować jako odwołania zgody, jednakże powinien on być przez sąd rozważony przy ocenie, czy przysposobienie jest zgodne z dobrem dziecka.

Gdy rodzice wyrazili zgodę na przysposobienie swego dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego, wówczas jest możliwy tylko jeden rodzaj przysposobienia, a mianowicie przysposobienie pełne nierozwiązywalne, zwane też całkowitym. Nie jest więc wówczas dopuszczalne:

- 1) ograniczenie skutków przysposobienia (a zatem orzeczenie przysposobienia niepełnego; art. 124 § 2 k.r.o.),
- 2) uznanie przysposobionego, unieważnienie uznania, sądowe ustalenie lub zaprzeczenie jego pochodzenia (art. 124¹ k.r.o.),
- 3) rozwiązanie przysposobienia (takie przysposobienie nie przeszkadza ponownemu przysposobieniu za życia przysposabiającego; art. 125¹ k.r.o.).

Ustalenie okresu preadopcyjnego w adopcji zagranicznej ma charakter obligatoryjny, co sprawia, że przysposobienie może być orzeczone dopiero po upływie tego okresu. Oczywiście jest, że sąd powinien zastosować ten okres próby, jeżeli przysposabiający mają w ogóle kwalifikacje podmiotowe do orzeczenia przysposobienia. Doceniając ich znaczenie dla zapewnienia należytego wywiązywania się przez przysposabiających z obowiązków rodzicielskich, nowela z 1995 r. wprowadziła obowiązek zasięgnięcia przez sąd opiekuńczy opinii ośrodka adopcyjno-opiekuńczego lub innej specjalistycznej placówki (art. 586 § 4 k.p.c.). Opinia ma być pomocna m.in. przy badaniu przez sąd kwalifikacji moralnych, zdrowotnych i sytuacji materialnej przysposabiających. W praktyce sądy występują często o opinię również do rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych. Opinia ośrodka lub innej placówki nie ma charakteru opinii biegłego w rozumieniu art. 278 k.p.c., lecz stanowi przedstawienie sądowi poglądu, który może się okazać istotny dla rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 120¹ § 1 i 3 nie określają długości okresu preadopcyjnego. Ustala go sąd, mając na uwadze całokształt sytuacji prawnej dziecka i jego rodziców. Zgodnie z art. 120¹ § 3 miejscem osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym jest miejsce zamieszkiwania przysposabianego albo inna miejscowość w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zagadnienie rozwiązywalności przysposobienia należy do węzłowych w systemie instytucji przysposobienia. Przepisy kodeksu rodzinnego regulują tylko jeden ze sposobów ustania stosunku przysposobienia, a mianowicie jego rozwiązanie (art. 125-127). Z innych sposobów ustania tego stosunku można wymienić: ustanie przysposobienia *ex lege*, np. w razie późniejszego ustalenia macierzyństwa przysposabiającej lub ojcostwa przysposabiającego (nie dotyczy to przysposobienia całkowitego), stwierdzenie nieistnienia przysposobienia, np. w sytuacji orzeczenia przysposobienia własnego dziecka, co do którego ojcostwo przysposabiającego zostało wcześniej ustalone. Do stwierdzenia tego dochodzi w drodze powództwa wytoczonego na podstawie art. 189 k.p.c.

Art. 125 § 1 wymienia dwie przesłanki dopuszczalności rozwiązania przysposobienia:

- a) **istnienie ważnych powodów i**
- b) **dobro dziecka;**

Pierwsza ma charakter pozytywny, druga - negatywny. Określając pierwszą z nich, ustawodawca nie sprecyzował pojęcia „*ważne powody*”, gdyż jest to niemożliwe ze względu na zróżnicowane sytuacje życiowe. Dlatego posłużył się formułą ogólną, pozostawiając sądowi ocenę na podstawie konkretnych okoliczności sprawy. Według ugruntowanego stanowiska w orzecznictwie, posługującym się analogią ze sprawami rozwodowymi, za ważny powód przyjmuje się rozkład więzi rodzinnej, jaka normalnie cechuje stosunki między rodzicami a dziećmi, gdy jest on daleko posunięty i według rozsądnych przewidywań nieodwracalny. W szczególnych okolicznościach ważnym powodem rozwiązania przysposobienia może być także inna okoliczność, która albo w ogóle nie wpływa na prawidłowość funkcjonowania więzi rodzinnej między przysposobionym a przysposabiającym, albo wprowadzie więź tę unicestwia, ale nie powoduje powstania złych stosunków między tymi osobami. Są to jednak powody rozwiązania stosunku przysposobienia występujące w sytuacjach nietypowych i raczej wyjątkowe. Jako przykłady takich sytuacji można wskazać na:

a) konieczność usunięcia przeszkody do zawarcia małżeństwa przez strony stosunku przysposobienia ;

b) potrzebę umożliwienia powrotu dziecka do rodziny naturalnej, gdy z jednej strony usprawiedliwiają to stosunki uczuciowe rodziców naturalnych względem przysposobionego, z drugiej zaś nie powstała jeszcze między, przysposobionym a przysposabiającym tak silna więź rodzinna, że stanowiłaby stanowcze przeciwskazanie rozwiązania przysposobienia; szczególnym wypadkiem takiej przyczyny może być odnalezienie się rodziców naturalnych, którzy w dacie orzekania o przysposobieniu bądź nie byli znani, bądź nie było wiadomo, czy żyją i gdzie przebywają (stan typowy dla sytuacji powojennych - por. orz. SN z dnia 27 stycznia 1953 r., C 2822/52, OSN 1953, poz, 93; z dnia 25 września 1959 r., CO 24/59, OSN 1960, poz. 85; z dnia 17 grudnia 1965 r., I CR 309/65, ONCP 1966, poz, 132);

c) rozwód przysposabiających, ale tylko w szczególnych okolicznościach, np. w wypadku zawarcia przez tego z nich, który ma powierzone wykonywanie władzy rodzicielskiej, nowego małżeństwa, jeżeli z punktu widzenia dobra dziecka celowe staje się jego przysposobienie przez nowego małżonka tego przysposabiającego;

d) okoliczność, że dziecko przysposobione wychowuje się w rzeczywistości u rodziców naturalnych. Takiemu stanowisku dał wyraz Sąd Najwyższy w orzeczeniach :

a. z dnia 30 maja 1958 r., 2 CR 276/58 (OSN 1959, poz. 56),

b. z dnia 25 września 1969 r., II CR 349/69 (OSNPG 1970, nr 2, poz. 14),

stwierdzając, że wówczas istnieją podstawy do rozwiązania przysposobienia mimo opozycji rodziców naturalnych.

Orzecznictwo

Rozkład pożycia małżeńskiego przysposabiającego z matką dziecka nie dowodzi rozkładu więzi rodzinnych między ojcem a przysposobionym dzieckiem.

wyrok SN z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 369/00

Przesłanka odpowiedniej różnicy wieku między przysposabiającym a przysposobionym (art. 114-1 § 2 k.r.o.) podlega ocenie na tle zindywidualizowanych okoliczności danej sprawy. Istota związanego z tą przesłanką ograniczenia i jego cel wiąże się z założeniem, że przysposobienie powinno stworzyć dziecku przysposobianemu warunki najbardziej zbliżone do istniejących w rodzinach naturalnych. Jej znaczenia należy upatrywać także w stworzeniu warunków jak najlepszej komunikacji między rodzicem a dzieckiem nie utrudnionej różnicą pokoleniową oraz zapewnieniu perspektywy opieki nad przysposobionym na czas do jego usamodzielnienia się.

postanowienie SN z dnia 18 listopada 2003 r., II CK 199/02

Wniosek o przysposobienie ukierunkowany na obejście prawa nie może zostać uwzględniony.

postanowienie SN z dnia 19 maja 2004 r., I CK 654/03

Zasady pierwszeństwa adopcji krajowej (art. 114-2 par. 1 k.r.o.) nie można stosować w sposób mechaniczny, wykluczając adopcję zagraniczną w każdym wypadku, w którym istnieje możliwość zapewnienia dziecku opieki w kraju.

postanowienie SN z dnia 5 lipca 2006 r., IV CSK 127/06

2005.09.23 postanow. s.apel. I ACa 316/05 Apel.-W-wa 2006/3/24

Sąd niemiecki orzekając o adopcji małoletniego zasadnie zastosował prawo niemieckie jako prawo ojczyście przysposabiającego, jednakże w zakresie zgody jego przedstawiciela ustawowego obowiązany był do zastosowania prawa polskiego (art. 22 § 1 i 2 ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. prawo prywatne międzynarodowe).

Zgoda przedstawiciela ustawowego winna być wyrażona poprzez złożenie oświadczenia woli przed sądem orzekającym o adopcji.

1992.06.12 uchwała SN III CZP 48/92 OSNC 1992/10/179
7 sędziów

1. Przesposobienie dziecka polskiego, związane z przeniesieniem do innego kraju, może nastąpić, jeżeli nie ma możliwości umieszczenia go na równorzędnych warunkach w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej na terenie Polski. W postępowaniu tym decydujące znaczenie ma nadrzędny interes dziecka (art. 20 ust. 3 i art. 21 lit. b Konwencji o Prawach Dziecka, Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526).

2. Przepisy art. 21 lit. d i e oraz art. 35 Konwencji wymagają, by pośrednictwo adopcyjne prowadzone było przez organy kompetentne i wyspecjalizowane, współpracujące z odpowiednimi organizacjami zagranicznymi na podstawie stosownych porozumień i umów; nie ograniczają natomiast wprost kręgu podmiotów zajmujących się pośrednictwem adopcyjnym.

1994.12.13 uchwała SN III CZP 159/94 OSNC 1995/3/53

Okoliczność, że matka dziecka jest ograniczona w zdolności do czynności prawnych, nie ma wpływu na skuteczność prawną jej oświadczenia o wyrażeniu zgody na przysposobienie dziecka.

1999.08.18 postanow. SN I CKN 541/99 OSNC 2000/5/85

Uczestnikiem postępowania w sprawie o przysposobienie może być ojciec osoby mającej być przysposobioną, który został pozbawiony władzy rodzicielskiej.

**1994.11.30 uchwała SN III CZP 99/94 OSNC 1995/3/41
7 sędziów**

1. Nowy akt urodzenia sporządza się również dla dziecka przysposobionego przez męża matki lub żonę ojca, jeżeli przez przysposobienie powstają skutki określone w art. 121 k.r.o.
2. W takiej sytuacji dotychczasowy akt urodzenia dziecka nie podlega skreśleniu.

2004.07.13 wyrok ETPC J 69498/01 LEX nr 139369
Pla i Puncernau v. Andora

1. Prawo dziedziczenia pomiędzy dziećmi i rodzicami oraz pomiędzy wnukami i dziadkami jest tak ściśle związane z życiem rodzinnym, że wchodzi w zakres art. 8 Konwencji. Tym samym sprawy z zakresu dziedziczenia ustawowego - i rozporządzeń pod tytułem darmym - pomiędzy bliskimi krewnymi są ściśle związane z życiem rodzinnym. Rodzina to nie jedynie społeczne, moralne czy kulturowe powiązania, jak na przykład sfera kształcenia dzieci; składają się na nią także interesy o charakterze materialnym.

2. Różnica ma charakter dyskryminujący w rozumieniu art. 14 Konwencji, jeżeli nie ma obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia, nie realizuje uzasadnionego prawnie celu i nie zachowuje rozsądnej relacji proporcjonalności pomiędzy stosowanymi środkami a celem, który ma zostać osiągnięty. W niniejszej sprawie Trybunał nie dostrzega żadnego uzasadnionego prawnie celu realizowanego przez zaskarżoną decyzję ani obiektywnego i rozsądnego uzasadnienia, na którym rozróżnienie poczynione przez sąd krajowy mogłoby znaleźć oparcie. W ocenie Trybunału, w przypadku adopcji dziecka (tym bardziej w drodze przysposobienia zupełnego), dziecko przysposobione znajduje się w tej samej sytuacji prawnej co dziecko biologiczne swoich rodziców, w każdym jej aspekcie: więzi i następstw powiązanych z jego życiem rodzinnym oraz wynikających stąd praw majątkowych. Bardzo ważne względy muszą zostać przedstawione, zanim różnica w traktowaniu na gruncie urodzenia poza związkiem małżeńskim będzie uznana za zgodną z Konwencją.

2005.04.14 wyrok TS C-519/03 LEX nr 220817
Komisja Wspólnot Europejskich v. Wielkie Księstwo Luksemburga

uprawnienia do urlopu macierzyńskiego lub do urlopu z racji przysposobienia zastępują urlop rodzicielski, który w ten sposób winien ulec zakończeniu, bez umożliwienia rodzicowi przeniesienia części urlopu rodzicielskiego, z którego nie mógł on skorzystać, państwo członkowskie uchybia zobowiązaniom, które na nim ciążyą na mocy tej dyrektywy.

(por. pkt 31, 33, 52 oraz pkt 1 sentencji)

Dyrektywa 96/34 w sprawie porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez UNICE, CEEP oraz ETUC przyznaje prawo do urlopu rodzicielskiego wszystkim rodzicom, którzy posiadają dziecko w wieku nieprzekraczającym określonej

granicy wiekowej. ....Ograniczając przyznanie prawa do urlopu rodzicielskiego do rodziców dzieci narodzonych po dacie transpozycji dyrektywy lub co do których wszczęto po tej dacie postępowanie o przysposobienie, państwo członkowskie uzależnia skorzystanie z urlopu rodzicielskiego od dodatkowego niedozwolonego przez tę dyrektywę warunku i uchybia zobowiązaniom, które na nim ciążyą na mocy tej dyrektywy.

Umowy dwustronne:

UMOWA

między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Austrii o wzajemnych stosunkach w sprawach z zakresu prawa cywilnego oraz o dokumentach,*

podpisana w Wiedniu dnia 11 grudnia 1963 r.

Artykuł 30

Przysposobienie

1. Dla przysposobienia właściwe jest prawo Umawiającej się Strony, której obywatelem jest przysposabiający. Jeżeli przysposobienia dziecka dokonują małżonkowie, z których jeden jest obywatelem jednej, drugi zaś obywatelem drugiej Umawiającej się Strony, właściwe jest prawo Umawiającej się Strony, na której obszarze przysposobienie następuje.

2. Jeżeli zgodnie z postanowieniami ustępu 1 właściwe jest prawo jednej Umawiającej się Strony, zaś dziecko przysposabiane jest obywatelem drugiej Umawiającej się Strony, wówczas przysposobienie nie jest skuteczne, gdy nie została udzielona wymagana przez prawo tej Strony zgoda dziecka, osoby trzeciej lub właściwego organu.

3. Do rozwiązania przysposobienia stosuje się odpowiednio postanowienia ustępów 1 i 2.

Dz.U.72.36.244

UMOWA

MIĘDZY POLSKĄ RZECZĄPOSPOLITĄ LUDOWĄ A REPUBLIKĄ FRANCUSKĄ O PRAWIE WŁAŚCIWYM, JURYSDYKCJI I WYKONYWANIU ORZECZEŃ W ZAKRESIE PRAWA OSOBOWEGO I RODZINNEGO*

sporządzoną w Warszawie dnia 5 kwietnia 1967 r.

Przysposobienie.

Artykuł 12.

1. Warunki i skutki przysposobienia podlegają prawu Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium zamieszkują przysposabiany i przysposabiający lub małżonkowie wspólnie przysposabiający.

2. Jeżeli przysposabiający lub małżonkowie wspólnie przysposabiający zamieszkują na terytorium jednej Wysokiej Umawiającej się Strony, a przysposabiany - na terytorium drugiej Strony, warunki i skutki przysposobienia podlegają prawu Wysokiej Umawiającej się Strony, której przysposabiany jest obywatelem.

3. Formy przysposobienia podlegają prawu Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium następuje przysposobienie.